

ŠKOLA ZA CESTOVNI PROMET
Zagreb

NASTAVNO PISMO
ZA PROGRAME OBRAZOVANJA ODRASLIH

Nastavni predmet:

AGENCIJSKI POSLOVI ROBNOG PROMETA

4. RAZRED

Zanimanje:

TEHNIČAR ZA LOGISTIKU I ŠPEDICIJU

Autor: Tomislav Fabijanić, prof.

KAKO KORISTITI NASTAVNO PISMO

Cijenjeni polaznici,

Nastavno pismo zamišljeno je kao is(pri)pomoć u organizaciji samostalnog učenja, pripremanja i polaganja ispita.

Na početku nastavnog pisma nalazi se sadržaj koji daje najkraći uvid u strukturu nastavnog gradiva, odnosno orijentacijski uvid u nastavne cjeline i jedinice koje su razrađene u nastavnom pismu i s kojima ćete se upoznati.

U razradi nastavnih cjelina definirani su novi pojmovi i objašnjenja koja koristimo kako bismo lakše savladali propisane sadržaje.

Iza svake nastavne cjeline nalaze se pitanja za vježbu na koja je dobro odgovoriti nakon proučenog sadržaja, posebno zato što se slična pitanja pojavljuju na ispitu. Pitanjima i zadacima na koje niste uspjeli odgovoriti, uvijek se možete vratiti i riješiti ih uz profesorovu pomoć, dodatnu literaturu ili web stranice.

Sve naučeno možete i dalje nadograđivati.
Želim Vam uspjeh na tom putu!!!

Priloženim popisom literature želio sam potaknuti one koji žele više na samostalni istraživački rad i korištenje različitih izvora znanja.

1. OPĆENITO O AGENCIJSKOM POSLOVANJU

1.1. Opći pojmovi

Pomorski agent – u našoj terminologiji se još naziva POVJERENIK BRODA, BRODSKI AGENT I AGENT BRODARA.

Pomorski agent je posebna kategorija u pomorskom gospodarstvu i pravu.

Bez pomorskog agenta je nezamislivo obavljanje niza poslova tijekom boravka broda u luci ili posredovanju i sklapanju ugovora, a posebice ugovora o iskorištavanju broda.

Pomorski agent je ekonomska kategorija jer obavlja određenu gospodarsku djelatnost posebno važnu u razmjeni i prijevozu dobara morem.

POMORSKI AGENT – je fizička ili pravna osoba koja na osnovi punomoći obavlja poslove zastupanja, posredovanja i pomaganja u ime i za račun nalogodavca, a nalogodavac se zauzvrat obvezuje agentu isplatiti nagradu.

Osim pomorskog agenta koji radi za brodara postoje još dvije vrste agenta:

1. *cargo agent* – zastupa interese vlasnika tereta, agent tereta
2. *insurance agent* – zastupa interese osiguratelja, agent osiguranja

1.2. Ekonomska potreba pomorskog agenta

- Pomorski agent neophodan je pri boravku broda u lukama, kod posredovanja i zaključivanja ugovora, posebno onih o iskorištavanju brodova.

S razvitkom trgovine i plovidbe javlja se potreba za specijaliziranom osobom koja će se nalaziti na kopnu i pomagati zapovjedniku u poslovima pronalaženja tereta i otpreme broda.

S vremenom ta osoba, čije je sjedište najčešće u luci postaje nezamjenjiva jer bolje od zapovjednika poznaje prilike u lukama, vlasnike tereta, državne vlasti i propise i dr. Tako je nastao pomorski agent.

POMORSKI
AGENT

POMORSKO
PRAVO

POMORSKI
AGENT S
POVIJESNOG
ASPEKTA

1.3. Pravni propisi o agentu

MINISTARSTVO POMORSTVA, PROMETA I VEZA

Na temelju članka 696. i članka 1043. stavak 1. točka 41.

Pomorskog zakonika (Narodne novine, br. 17/94 i 74/94), ministar pomorstva, prometa i veza, donosi

PRAVILNIK

O UVJETIMA ZA OBAVLJANJE DJELATNOSTI POMORSKOG AGENTA

I. TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Pravilnikom propisuju uvjeti za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, ispitni program, način polaganja ispita za stjecanje zvanja pomorskog agenta, te prava i dužnosti pomorskog agenta.

Članak 2.

Pomorski agenti mogu biti pravne ili fizičke osobe koje su upisane odnosno registrirane za obavljanje navedene djelatnosti u skladu s posebnim propisima i koji ispune uvjete iz ovoga Pravilnika. Strane osobe mogu obavljati pomorsko agencijske poslove sukladno važećim propisima nakon pribavljene suglasnosti Ministarstva pomorstva, prometa i veza.

Članak 3.

Pravo obavljanja djelatnosti pomorskog agenta stječe se upisom u upisnik pomorskih agenata koji vodi lučka kapetanija nadležna prema sjedištu pomorskog agenta, a dokazuje se iskaznicom koju izdaje lučka kapetanija prema obrascu koji je sastavni dio ovoga Pravilnika (Prilog 1).

Lučka kapetanija vodi upisnik pomorsko agencijskih tvrtki.

Članak 4.

Uvjeti za upis u upisnik pomorsko agencijskih tvrtki jesu:

1. dokaz o upisanoj djelatnosti tvrtke;
2. uvjerenje o položenom stručnom ispitu za zvanje pomorskog agenta;
3. osigurana financijska sredstva za obavljanje djelatnosti;
4. prikladne poslovne prostorije za obavljanje djelatnosti.

UVJETI ZA
OBAVLJANJE
DJELATNOSTI
POMORSKOG
AGENTA

2. POMORSKI AGENT

2.1. Vrste pomorskog agenta

2.1.1. Podjela pomorskog agenta prema poslovima koje obavlja

- Lučki agent (port agent, shipagent)

- agent koji djeluje u luci

Lučki agent je brodarov zastupnik koji u ime i za račun brodara obavlja poslove s predstavnicima javnih ustanova i s drugim pravnim subjektima s kojima brodar kontaktira u luci ukrcaja ili iskrcaja.

Takav agent, osim poslova zastupanja brodara redovito posreduje između brodara i naručitelja prijevoza prilikom sklapanja ugovora o iskorištavanju broda

- Agent posrednik (mešetar – broker)

Lučki agent, najčešće je i agent posrednik koji se bavi posredničkim (mešetarskim poslom)

Djelatnost pomorskog agenta posrednika bavi se isključivo poslovima posredovanja u sklapanju ugovora o iskorištavanju brodova, posredovanje u kupoprodaji, gradnji i remontu broda, te pribavljanju posade, itd.

VRSTE
POMORSKOG
AGENTA

SHIPAGENT

- Agent tereta (cargo agent)

CARGO AGENT

- agent koji posreduje između broдача i vlasnika tereta
U praksi agent tereta djeluje tijekom preuzimanja tereta, pojavljuje se u ime primatelja, za njih plaća vozarinu i uskladištenje tereta, odnosno upućuje teret krajnjem korisniku. Agent tereta je posebna vrsta agenta koji djeluje u ime i za račun osoba zainteresiranih za teret.

- Agent osiguratelja

INSURANCE
AGENT

Agent osiguratelja je stručna osoba ovlaštena za preuzimanje obveza u ime i za račun osiguratelja, sklapajući u njegovo ime ugovore o osiguranju. Osim sklapanja ugovora o osiguranju, agent osiguranja se bavi zastupanjem osiguratelja zbog štete na brodu i teretu.

2.1.2 Podjela pomorskog agenta prema nalogodavcu

- Agent vozara

Zakon o pomorskoj i unutarnjoj plovidbi sadrži pojam plovidbenog agenta. Ako takav agent zastupa isključivo vozara, tada je on agent pomorskog broдача ili broдача unutarnje plovidbe.

<ul style="list-style-type: none"> • Agent s ograničenim i neograničenim ovlastima <p>Kada se govori o agentovim ovlastima dobivenim na temelju punomoći koju mu daje brodar, punomoć može biti ograničena ili neograničena. Kod agenta s ograničenim ovlastima agent mora postupati prema uputama opunomoćenika ili brodara. Kod agenta s neograničenim ovlastima brodar agentu prepušta da radi prema svojem znanju i savjesti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teritorijalni agent <p>Teritorijalni agent je vezan za područje na kojem djeluje. Brodar može ovlastiti agenta da djeluje na obali, u unutrašnjosti zemlje, u određenoj regiji, za određena mora, pa i za cijeli kontinent. Teritorijalna širina agentovih ovlasti ovisi o njegovoj organizaciji i mogućnosti davanja usluga izvan svog sjedišta.</p>	<p>OVLASTI POMORSKOG AGENTA</p> <p>PODRUČJA DJELOVANJA AGENTA</p>
<p>2.2. Poslovi pomorskog agenta</p> <p>2.2.1. Poslovi zastupanja</p> <p>2.2.1.1. Prihvat i otprema brodova</p> <p>Poslovi prihvata i otpreme obuhvaćaju sve potrebne formalnosti tijekom dolaska i odlaska broda. Tijekom dolaska broda u luku agent među prvima dolazi do broda, upoznaje se sa stanjem posade, stanjem broda i njegovim potrebama u luci. Od pomorskog agenta se traži da opskrbi brod hranom, popuni zalihe i posadu zbog eventualnih iskrcaja, isplati gotovinu za isplatu posade i dr. Ako se radi o inozemnom brodu, pomorski agent prevodi sve potrebne dokumente. Tijekom odlaska broda, pomorski agent obavlja poslove kao što su: ispostavljanje teretnica, carinskih isprava, obračun vozarine i dr.</p> <p>2.2.1.2. Zastupanje brodara u odnosima s lučkim vlastima i drugim osobama</p> <p>Tijekom odlaska i dolaska broda, agent obavlja u ime i za račun brodara poslove pred državnim i drugim nositeljima javnopravnih ovlasti. To su u prvom redu odnosi s lučkim vlastima, s lučkom kapetanijom, lučkom policijom, carinom, zdravstvenim ustanovama i dr.</p>	<p>POSLOVI ZASTUPANJA</p>

Agent surađuje s lučkom kapetanijom i prije dolaska broda, u času kada ga najavljuje. Nakon dolaska broda, pomorski agent traži od lučke kapetanije « slobodan promet » za brod, a to znači da brodsko osoblje može slobodno kontaktirati s osobama na kopnu i obrnuto.

Agent obavlja i druge poslove u odnosima s kapetanijom kao npr. Predaje izjave o pomorskoj nezgodi, zajedničkoj havariji itd.
Kada je riječ o poslovima zastupanja prema drugim osobama, pomorski agent najčešće obavlja poslove zastupanja vezane za teret. Ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj i isporuku primatelju, kao i poslovi vezani uz potrebe broda, posade i putnika.

Još je niz zastupničkih odnosa pomorskog agenta s trećim osobama kao što su: odnosi s opskrbljivačima brodova hranom i drugim zalihama, pogonskim gorivom i vodom, popravci broda u remontnim brodogradilištima itd.

2.2.2. Poslovi posredovanja

Posredovanje - spajanje dviju stranaka iz ugovora. To je praćenje tržišta, prikupljanje i davanje informacija strankama ugovornicima, primanje i davanje ponuda, eventualno objašnjavanje pojedinih klauzula ugovora i otklanjanje nesporazuma.

- posredovanje u sklapanju ugovora o iskorištavanju pomorskih brodova najvažnija je djelatnost pomorskog agenta

2.2.2.1. Agent posrednik u linijskoj plovidbi

- djelatnost u najširem smislu obuhvaća spajanje stranaka iz ugovora o prijevozu. To zahtjeva poznavanje tržišta, robe, uvoza, izvoza i tranzita, dobro poznavanje brodova, linija koje održavaju i tarifa koje se primjenjuju na tim linijama.

POSLOVI
POSREDOVANJA

LINIJSKA
PLOVIDBA

<p>2.2.2.2. Agent posrednik u slobodnoj plovidbi</p> <p>- djelatnost je mnogo složenija nego u linijskoj plovidbi. Složenost se vidi u raznim vrstama ugovora, to su brodarski ugovori na vrijeme ili na putovanje, bez obzira na to je li ugovoren cijeli brodski prostor ili određeni dio. Ima standardnih brodarskih ugovora za putovanje, primjerice za prijevoz žitarica, drva, minerala, a ima i općih ugovora za prijevoz svih tereta.</p>	<p>SLOBODNA PLOVIDBA</p>
<p>2.2.2.3. Posredovanje pri kupoprodaji brodova</p> <p>- u tim poslovima agent posreduje između broдача koji brod kupuje i stranke koja brod prodaje ili brodogradilišta.</p> <p>- prvi je zadatak agenta praćenje tržišta brodova koji se prodaju i poznavanje potreba za obnovom ili proširenjem flote pojedinih broдача koje agentira.</p> <p>- da bi se sklopio kupoprodajni ugovor, pomorski agent mora imati izričito ovlaštenje kupca, jer to nije sadržano u redovitim agentovim ovlaštenjima.</p> <p>- pomorski agent obično sam sastavlja nacrt kupoprodajnog ugovora koji predlaže zainteresiranim strankama.</p>	<p>TRŽIŠTE BRODOVA</p>
<p>2.2.2.4. Posredovanje pri gradnji brodova</p> <p>- tijekom gradnje brodova, pomorski agent posreduje između brodogradilišta i broдача koji želi nabaviti novi brod.</p> <p>- agent nalazi brodogradilište koje će po povoljnijim uvjetima i rokovima izgraditi brod za određenog broдача. To zahtjeva praćenje tržišta brodogradnje, slobodnih brodograđevnih kapaciteta i sl.</p> <p>- za posredovanje u sklapanju ugovora o gradnji broda pomorski agent prima provizije od brodograditelja, kao što tijekom prodaje takvu proviziju plaća prodavalac</p>	<p>GRADNJA BRODOVA</p>

2.2.2.5. Posredovanje pri remontu brodova

- posebna je djelatnost pomorskog agenta posredovanje tijekom remonta, popravka i preinake broda.
- pomorski agenti redovito sklapaju posebne ugovore o posredovanju s remontnim brodogradilištima. Tim se ugovorima obično obvezuju slati u remontno brodogradilište sve brodove brodara koje agentira. U tom posredovanju pomorski agent ima pravo na proviziju koju plaća remontno brodogradilište. Zapravo između agenta i brodogradilišta stvara se posebni ugovorni odnos u kome pomorski agent stranka ugovornica a ne isključivo posrednik.

2.2.3. Poslovi pomaganja

- Kod zastupanja principala i posredovanja u njegovo ime i za njegov račun, pomorski agent ujedno i pomaže principalu.
- Pravna razlika između pomoćnika i zastupnika je u tome što pomoćnik radi poslove koje bi trebao raditi principal, a ne sklapa pravne poslove u ime i za račun principala. Zastupnik sklapa pravne poslove za principala u njegovo ime stječe prava i obveze. Prema tome, zastupnik je istodobno i pomoćnik.
- Za razliku od zastupanja i posredovanja, pomaganje se ponekad ne ističe u ugovoru, već se ono podrazumijeva.
 - Pomaganje zapovjedniku broda
 - Pomaganje članovima posade

POSLOVI
POMAGANJA

<p>2.3. Prava pomorskog agenta</p> <p>2.3.1. Pravo na agencijsku nagradu</p> <p>- jedino je pravo koje agentu, zastupniku ili posredniku priznaju gotovo svi pravni sustavi. Naša pomorsko – agencijska praksa razlikuje « agencijska pristojba » i « agencijska provizija ».</p> <p>Agencijska pristojba</p> <p>- priznaje se pomorskom agentu koji obavlja usluge prihvata i otpreme brodova. Uvijek je određena u agencijskim tarifama koje su sastavni dio općih uvjeta rada pomorskog agenta. Agencijske tarife u pravilu sadrže samo jednu vrstu nagrade koja pripada pomorskom agentu, a to je pristojba za agencijske usluge. Iz agencijskih tarifa su isključene nagrade koje pomorskom agentu pripadaju za sklapanje ugovora o iskorištavanju brodova.</p> <p>Agencijska provizija</p> <p>- priznaje se u pravilu agentu posredniku. U posredovanju i sklapanju ugovora o prijevozu linijskim brodovima provizija se dogovara u postotku od vozarine. Taj postotak varira prema vrsti, količini i veličini tereta, dok su provizije na prodane karte obično vrlo visoke. Kad pomorski agent posreduje u kupoprodaji ili gradnji broda, provizija se određuje u postotku od ugovorene kupoprodajne cijene broda, a tijekom popravka ili remonta broda u postotku od cijene radova</p> <p>2.3.2. Pravo na naknadu troškova</p> <p>- pomorski agent pri posredovanju ili zastupanju broдача ima troškove koji mogu biti vlastiti ili troškovi nalogodavca (najčešće broдача). Troškovi za nalogodavca su naknade za korištenje plovniх putova, troškovi u luci, troškovi tegljenja, priveza broда, naknada za upotrebu obale, troškovi za opskrbu broда, itd. koje u ime nalogodavca plaća agent. Vlastiti ili tzv. režijski troškovi su poštansko – telefonski i telegrafski troškovi i drugi troškovi.</p>	<p>PRAVA POMORSKOG AGENTA</p> <p>AGENCIJSKA PRISTOJBA</p> <p>AGENCIJSKA PROVIZIJA</p> <p>TROŠKOVI POMORSKOG AGENTA</p>
---	--

Pomorski agent troškove za nalogodavca kao i vlastite troškove u pravilu uključuje u njegovu nagradu, međutim na temelju tih troškova ima pravo tražiti predujam od nalogodavca, pogotovo se predujam zahtjeva od inozemnih brodarka.

2.3.3. Pravo privilegija i zaloga

- ovo pravo pomorskom agentu omogućuje posjed nad brodarovom imovinom u slučaju da brodar (nalogodavac) nije u stanju platiti agentu naknadu.

2.4. Dužnosti pomorskog agenta

2.4.1. Dužnost postupanja po nalogu nalogodavca

Pomorski agent mora postupati prema nalogu nalogodavca. Zadaća pomorskog agenta je obavljanje agencijskih poslova ili zastupanje određenog nalogodavca. Pomorski agent dužan je za svojeg principala uraditi sve što obuhvaća njegova redovita djelatnost i što je u određenoj situaciji najkorisnije za nalogodavca.

2.4.2. Dužnost postupanja s pažnjom dobrog i urednog gospodara

Dužnost postupanja s pažnjom dobrog i urednog gospodara općenito je pravilo u trgovačkom poslovanju ali i općenito. U provođenju principalova naloga pomorski agent mora postupati savjesno i pošteno. Od pomorskog agenta traži se profesionalna odgovornost zato što se radi o stručnoj osobi koja radi uz naplatu.

2.4.3. Dužnost obavještavanja nalogodavca o provođenju naloga i o stanju na tržištu

Pomorski agent dužan je dati nalogodavcu sve obavijesti o stanju tržišta na području svojeg djelovanja i sve informacije korisne za ocjenu svrsishodnosti pojedinih poslova.

Dužnost pomorskog agenta koja se odnosi na obavještavanje nalogodavca sadržana je u ugovoru o pomorskoj agenciji čim se sklopi ugovor. Pomorski agent mora slati obavijesti i bez posebnog zahtjeva nalogodavca.

**DUŽNOSTI
POMORSKOG
AGENTA**

2.4.4. Dužnost podnošenja obračuna nalogodavcu

Pomorski agent mora podnijeti nalogodavcu obračun o svojem radu i dostaviti mu sve što je primio tijekom provođenja naloga.

Dužnost svakog agenta je:

- Držati nalogodavčev novac i imovinu odvojeno od svoje
- Čuvati i biti spreman u svakom času predočiti ispravne račune o svim radnjama i transakcijama obavljenim u vrijeme trajanja agencijskog odnosa
- Pokazati sve knjige i isprave koje su u agentovom posjedu, a odnose se na poslove nalogodavca
- Platiti nalogodavcu na njegov zahtjev novčane iznose koje je za njega primio za vrijeme trajanja ugovora o agenciji.

2.5. Odgovornosti pomorskog agenta

2.5.1. Odgovornost pomorskog agenta prema nalogodavcu

- može biti UGOVORNA, IZVANUGOVORNA, a prema drugim osobama u pravilu IZVANUGOVORNA.

- **Ugovorne odgovornosti** prema principalu nastaju ako agent povrijedi svoje ugovorne obveze prema nalogodavcu.

Odgovornosti su najčešće za povrede dužnosti:

odgovornost pomorskog agenta zbog ne postupanja po nalogu principala i zbog prekoračenja ugovornih ograničenja, odgovornost pomorskog agenta zbog propusta u pažnji, odgovornost pomorskog agenta zbog neobavješćavanja ili pogrešnog obavješćavanja principala, odgovornost pomorskog agenta zbog ne polaganja računa principalu, odgovornost pomorskog agenta zbog osobnog ne obavljanja poslova ili odgovornost za radnje podagenta.

- **Izvanugovorne odgovornosti** – se odnose na karakteristične poslove u kojima se njegove obveze pretpostavljaju iako nisu ugovorene. Propusti u izvršavanju takvih obveza osnova su za izvanugovornu odgovornost pomorskog agenta. Takvu odgovornost treba dokazivati.

ODGOVORNOST
POMORSKOG
AGENTA

2.5.2. Odgovornost pomorskog agenta prema drugim osobama

- tu se misli na osobe s kojima pomorski agent stupa u pravne odnose pri čemu se uglavnom misli na: zapovjednika broda, suugovornicima agentova principala iz ugovora i organi javne vlasti.
- U pravilu su te odgovornosti izvanugovorne, a samo nekada ugovorne i to zato što agent nije najčešće u ugovornom odnosu s tim osobama.

Pitanja za vježbu:	
1. Definiraj pojam pomorskog agenta!	Str. 4
2. Objasni ekonomsku potrebu pomorskog agenta!	Str. 4
3. Koji su uvjeti za upis u upisnik pomorsko – agencijskih tvrtki? Zaokruži!	Str. 5
a) dokaz o upisanoj djelatnosti tvrtke;	
b) osigurani skladišni prostor	
c) uvjerenje o položenom stručnom ispitu za zvanje pomorskog agenta;	
d) osigurana financijska sredstva za obavljanje djelatnosti;	
e) prikladne poslovne prostorije za obavljanje djelatnosti.	
f) osigurana prijevozna sredstva	
4. Pomorskog agenta prema poslovima koje obavlja dijelimo na: Zaokruži!	Str. 6,7
a) Agent posrednik	
b) Agent osiguratelja	
c) Agent vozara	
d) Agent tereta	
e) Teritorijalni agent	
f) Lučki agent	
5. Definiraj podjelu pomorskog agenta prema nalogodavcu i objasni razliku!	Str. 7,8
6. Definiraj podjelu pomorskog agenta prema širini ovlaštenja i objasni razliku!	Str. 8,9
7. Koji su poslovi pomorskog agenta?	Str. 9 – 12
8. Objasni poslove zastupanja pomorskog agenta!	Str. 9,10
9. Poslovi posredovanja pomorskog agenta su: Izbaci uljeza!	Str.10 – 12
a) Posredovanje pri remontu brodova	
b) Posredovanje pri gradnji brodova	
c) Posredovanje pri kupoprodaji brodova	
d) Agent posrednik u slobodnoj plovidbi	
e) Posredovanje pri iznajmljivanju plovila	
f) Agent posrednik u linijskoj plovidbi	
10. Objasni poslove pomaganja pomorskog agenta!	Str. 12
11. Koja su prava pomorskog agenta? Objasni!	Str. 13,14
12. Koje su dužnosti pomorskog agenta? Objasni!	Str. 14,15
13. Koje su odgovornosti pomorskog agenta? Objasni!	Str. 15,16

PRIMJER KONTROLNE ZADAĆE

1. Nabroji uvjete za upis u upisnik pomorsko – agencijskih tvrtki!
 - a)
 - b)
 - c)
 - d)
2. Objasni razliku između lučkog i teritorijalnog agenta!

3. Pomorski agent koji djeluje na osnovi opće ili generalne punomoći zove se generalni agent, te kao takav najčešće djeluje na _____!
4. Kod agenta s _____ovlastima brodar agentu prepušta da radi prema svojem znanju i savjesti!
5. Koja je razlika u djelatnosti između agenta posrednika u linijskoj i slobodnoj plovidbi?

6. Agencijska provizija priznaje se u pravilu agentu _____!
7. Pomorski agent dužan je dati nalogodavcu sve obavijesti o _____

8. Odgovornost pomorskog agenta prema nalogodavcu može biti _____ i _____ !

LITERATURA

1. KNJIGE:

- Borčić, Vojislav :
POMORSKI AGENT, Pomorski fakultet u Rijeci,
Rijeka, 1992.
- Puljanić, Ksenija :
PROMETNO PRAVO, Željeznička tehnička škola u
Zagrebu, Zagreb, 2005.
- Aržek, Zvonimir :
TRANSPORT I OSIGURANJE, Mikrorad, Zagreb,
2002.
- Zelenika, Ratko :
MEĐUNARODNA ŠPEDICIJA, Ekonomski fakultet
u Rijeci, Rijeka, 1996.

2. OSTALI IZVORI:

- **Pomorski zakonik**, Narodne novine, br. 180/04